

**Jonge architecten
Elton
Hoxhallari**

Een straat in Albanië is vaak verrassender

Elton Hoxhallari (1981) wil de chaotischer manier van bouwen in zijn geboorteland Albanië niet verheerlijken, maar in het strak georganiseerde Nederland vindt hij de architectuur vaak wel erg eentonig. "In de Albanese steden wordt nu opeens snel veel gebouwd. Er is op dit moment geld en de mensen willen nu huizen en kantoren neerzetten".

Dat gaat nu eenmaal anders dan hier, vertelt Hoxhallari, die zijn opleiding in Nederland volgde en nu aan de slag is bij MVSA Architects Amsterdam, het bureau dat in 2002 de beroemde schoen van de ING-bank langs de A10 ontwierp. "Het bouwen in Albanië is zeker niet beter. Hier in Nederland wordt meer op kwaliteit gelet. Daar is de façade erg belangrijk, in Nederland letten we er meer op dat er ook achter de voorgevel kwaliteit is."

"Daar is ook stedenbouwkundig meer vrijheid. Toch vind ik de chaotische wijken die in Albanië bijna organisch ontstaan wel wat hebben. In Nederland zijn hele wijken en straten doordacht en gepland. Die hebben zeker kwaliteit, maar door een straat wandelen in Albanië is vaak verrassender."

Wat hij wil als architect? Vooral gebouwen neerzetten die goed in de omgeving passen en daar goed op aansluiten. "Een mooi gebouw hoeft niet altijd heel opvallend te zijn. Schoonheid kan ook te vinden zijn in de juiste verhoudingen en details."

Verder wil hij graag duurzaam bouwen. Hoxhallari: "De toekomst is voor intelligente gebouwen die bijvoorbeeld optimaal gebruikmaken van zon, regenwater en natuurlijke ventilatie voor het binnenklimaat." **Duurzaam maar mooi.** "Architectuur betekent voor mij de schoonheid laten zien. En een gebouw moet verbazen. Dat kan door bijzondere vormgeving, zodat je meteen 'wauw' zegt. Maar ik kan een gebouw ook heel mooi vinden als het aansluit bij het gebruik ervan en de bewoners of gebruikers er blij van worden. Dan is het ook goed ontworpen, maar dat valt misschien niet meteen op."

TEUN LAGAS

De Landstrekenwijk in Lelystad (foto onder) is er door de schuttingen en rolluiken van bewoners (foto's boven) niet op vooruitgegaan. FOTO'S MARTIN THOMAS

kunststof onderhoudsvrij zou blijven, maar het is toch vergeeld." Daar baalt ze van. "Maar ik ga er wel wat van zeggen. De bewoners zouden de buitenkant eens regelmatig moeten schoonmaken. 's Kijken hoe het er dan uitziet."

Hoog tuinkaboutergehalte

Een soortgelijk verhaal valt er te vertellen over het Amerbos, een complex van aanleunwoningen in Amsterdam-Noord. Het is zestien jaar oud, maar dat het beton ooit lichtgeel was, is niet meer te zien. Zo smerig is het. "Ik had moeten bedenken dat je naast een snelweg niet zo'n lichte kleur beton moet kiezen. Ik heb de corporatie laten weten dat ze het moeten schoon spuiten." Dat is inmiddels gebeurd.

Bij meer van haar oude projecten valt het haar op dat het onderhoud vaak belabberd is. Niet alleen woningcorporaties maken er een potje van. "Ook bewoners maken hun eigen straatje niet meer schoon." Daar staat tegenover dat de bewoners van Amerbos 'oases' hebben gemaakt van de binnenhoven, 'met een hoog tuinkaboutergehalte'. "Daar word ik zo vrolijk van. Er is ook veel contact onderling, hebben de bewoners me verteld. Dat is mooi, want ik heb bij het ontwerpen bewust voor deze vorm gekozen, zodat mensen elkaar vaak tegenkomen."

Wat haar minder bevalt, is dat er bij gebrek aan parkeerplaatsen overal Canta's voor de deur staan. "Tegenwoordig rijdt iedereen in zo'n autootje, maar toen we dit ontwierpen, was dat nog niet zo, vandaar dat we er ook geen parkeerplekken voor hebben gemaakt."

Dat is het nuttige van terugkijken, zegt ze. "Als architect ben je er altijd mee bezig hoe een gebouw reageert op de omgeving. Maar de omgeving en samenleving veranderen natuurlijk ook. Dat doet ook wat met een gebouw."

Haar eerste school bouwde ze in de vinexwijk Wateringsveld bij Den Haag. "We weten nu allemaal dat het probleem van die wijken is dat ze te grootschalig zijn, te eenvormig, met allemaal dezelfde types huizen met een standaardindeling. Iedereen wilde toen een huis met tuin

Marlies Rohmer

Marlies Rohmer (Rotterdam, 1957) studeerde architectuur en stedenbouw aan de TU Delft. Sinds 1986 heeft ze een architectenbureau in Amsterdam, dat momenteel tien medewerkers telt. De opdrachtenportefeuille varieert van woningen, scholen en kantoren tot een moskeeverzamelgebouw, zwembad en woonzorgcomplexen. Het bureau heeft veel prijzen gewonnen, waaronder de Nationale Scholenbouwprijs 2002 en 2008, de Gouden Piramide 2009 en de Dutch Design Award in 2012. In 2008 kreeg Marlies Rohmer de Amsterdamprijs voor de Kunst.

What happened to...

Volgend jaar verschijnt bij Nai010 Uitgevers het boek 'What happened to...'. Daarin beschrijft Marlies Rohmer haar reis langs woonwijken en gebouwen die ze de afgelopen 25 jaar heeft ontworpen. Hoe staan ze erbij? Wat zijn de ervaringen van de bewoners/gebruikers? Elke architect zou dat moeten doen, vindt Rohmer, om te zien wat er van de projecten geworden is en omdat het zo leuk is.

en voor gezinnen met jonge kinderen zijn die wijken ook nog wel aardig. Maar als ze opgroeien is daar weinig te beleven, wat problemen geeft. Daarom willen mensen nu weer vaker naar de stad."

Toen ze de school bouwde, trof ze daar een soort 'oorlogssituatie' aan. "De mensen waren allemaal nieuw, niemand kende elkaar nog. En daar kwam ik met mijn idealen. Ik maakte van die school een klimtoren, dat leek me leuk voor de kinderen. Voor de ouders had ik een lange dubbele zitbank gemaakt, zodat ze met elkaar konden praten als ze hun kinderen in de gaten hielden. Ik had zelf gemerkt hoe fijn het is om de mensen in je straat te kennen, omdat je dan ook op elkaars kinderen let. Het was de bedoeling dat de kinderen daar ook na schooltijd konden spelen en klimmen. Maar binnen de kortste keren stond er een hek voor en was er camerabewaking. Door dat hek verloor ook die bank zijn functie."

Scholen met ongeprogrammeerde brede gangen ontwerpt ze niet meer, eveneens wijs geworden door haar ervaringen. Onderwijzers hebben de neiging om het hele gebouw dicht te laten slibben met kastjes en spullen. Ze heeft ervan geleerd om meer bergingen te maken. En als ze nog eens een moskee ontwerpt, komen er meteen hurktoiletten in. De toiletten in de moskee die ze bouwde in Amsterdam, waren er binnen de kortste keren uitgesloopt.

Bij elk project zitten ook 'notoire klagers', is haar ervaring. Vaak hebben ze gelijk: het geluk schuilt in details. Woninginterieurs met plaatstalen kozijnen en muren van bordkarton, de standaard van de Nederlandse woningbouw, zijn voor verbetering vatbaar. "Daar kan een architect niet veel aan doen."

Maar soms pakt alles goed uit, zoals in Almere, waar ze veertien jaar geleden in het kader van het Wilde Wonen een wijk met wat duurdere koopwoningen ontwierp. "Die huizen verouderen zo mooi. Daar heb ik precies de goede materialen gebruikt, waardoor je de vervuiling, eigenlijk niet ziet. En de bewoners zijn ook helemaal tevreden."